

BEVEZETÉS

Kilencedik éve vagyok szakvezető. Fontos feladatomnak tartom – a szakmai felkészítésen túl – a hallgatókban kialakítani az alapvető tanítói személyiségjegyeket. A hallgatókat optimális időráfordítással egy jó „mester” sok mindenre meg tudja tanítani. Ez viszont feltételezi, hogy közöttük olyan személyi kapcsolatok alakulnak ki, melyekben feltárulhatnak a tanítójelöltek személyiségjegyei. Ezt csak úgy lehet elérni, ha a gyakorlati képzési folyamatban érvényesülni tud az egyéni bánásmód elve, és a mentor minél jobban ismeri hallgatóit. Természetesen a tanítójelöltek életkori sajátosságait maximálisan figyelembe kell venni.

Ezek a szakirodalmak szerint a következők:

- Munkára érett, a pályaválasztásra felkészült, a pálya társadalmi értékeit belátni képes fiatalok.
- Többségük tudatosan választott pályát, de vannak olyanok, akik nem tudják összeegyeztetni adottságaikat a pálya követelményeivel.
- Erkölcsi felfogásuk a pálya gyakorlásához labilis.
- Hiába jellemzi őket az ún. erőfelesleg, ezt nehéz célirányosan aktivizálni.
- Közülük sokan egyéniségként, ideálokkal, eszményekkel rendelkező felnőttként viselkednek.
- Eszmeviláguk viszonylag széleskörű érdeklődéssel párosul.
- Legtöbbjüknek jól artikulálható igény szintje van, ami kiterjed a velük foglalkozó oktatók iránti elvárásokra is.
- Igénylik az erkölcsi szilárdságot, az őszinteséget, következetességet, az igazságos értékelést és bánásmódot.
- Fogékonyak az újdonságokra, határozottak, önállóak és magas szintű a konfliktusvállalási készségük.
- Többen vannak, akik bármi áron a centrumba, sztárhelyzetbe szeretnének kerülni.
- A tanítói pálya szempontjából kedvezőtlen sajátosságuk: a nagyvonalúság, eltérő felelősségtudat, felületesség, a társak manipulálása saját céljaik elérésének érdekében, és esetenként önismereti, önértékelési problémákkal küzdenek.

Közös munkánk során kevés alkalom adódik arra, hogy a hallgatók „lelkivilágát” jobban megismerjem. Az óra-előkészítések ill. megbeszélések, elemzések kapcsán „csak” a tanítási gyakorlathoz, a szakmához, a gyerekekhez való viszonyukról, és pedagógusi attitűdjükről nyújtanak felületes képet számomra. Ezért gondoltam, hogy személyiségük mozgatóerőit térképezem fel egy teszttel segítségével.

Az emberi személyiséget számtalan szempontból lehet vizsgálni, erre személyiségtesztek sokasága szolgál. Viszonylag ritkábban elemzik azonban a személyiség egyik rétegét képező

„motivációs struktúrát”: azokat a mélyen fekvő, jelentős, részben genetikus elemi szükségleteket, amelyek törekvéseinket, az emberi együttélésben alkalmazott „játsmáink” stílusát, fő céljait és eszközeink megválasztását determinálják. Ezek a motivációk vagy szükségletek a hagyományosan ösztönöknek nevezett genetikus-biológiai programokhoz képest összetettebbek, elsősorban azonban a humán-pszichikus szférában érvényesülő hajtóerők; ezért szokás ezeket „pszichogén szükségleteknek” is nevezni.

E tényezők vizsgálata több kutatót ösztönzött megfelelő eszközök, tesztek szerkesztésére. Ezek közül Z. CESAREC és S. MARKE tesztjét választottam ki.

A vizsgálat körülményeiről

Elsősorban saját csoportjaimba tartozó I–IV. éves hallgatókat kértem meg, hogy önkéntes alapon, név nélkül töltsék ki a tesztet 2006 májusában, két hét alatt, hogy jól átgondolhassák válaszaikat a 165 kérdésre. Végül is a kiadott 50 tesztből 42-t küldtek vissza. Mivel a tesztkérdések eredményeit a nemi hovatartozás erősen befolyásolja, ezért a fiúkat kihagytam az értékelésből, továbbá a levelezős hallgatókat is kizártam, (mások az életkori sajátosságaik, ill. körülményeik, mint a nappalis hallgatóknak), ugyanakkor véletlenszerűen kiválasztottam minden évfolyamon 8 hallgató tesztjét, hogy a minták száma egyenlő legyen. Így összesen 32 nappalis tanítójelölt tesztjét értékeltem. A tesztben csak egyértelmű igennel (+) vagy nemmel (-) válaszolhattak. Az értékelés, az elemzés szempontjait nem kapták meg előre, nehogy befolyásolja válaszaikat. A negyedéveseket kivéve következő csoportos találkozásunkkor szeretném ismertetni, megbeszélni velük tapasztalataimat, mert jelezték, hogy nagyon kíváncsiak az eredményre.

A tesztrol

11 „téma” köré fogalmazódtak meg a kérdések.

1. Teljesítmény – szükséglet (TEL)
2. Affiliációs szükséglet (AFL)
3. Agresszió – szükséglet (AGR)
4. Védekezés – szükséglet (VÉD)
5. Lelkiismeret – igény (LKI)
6. Dominancia – szükséglet (DOM)
7. Exhibíció – szükséglet (EXH)
8. Autonómia – szükséglet (AUT)
9. Gondoskodás – szükséglet (GND)
10. Rend – szükséglet (RND)
11. Segélykérési szükséglet (SGK)

Az értékelésről

A személyiségtesztekben nem képességet, hanem különféle tulajdonságokat, vonásokat mérünk és elemzünk, amelyek tökéletesen egyforma „értékűek”, nullától a maximális pontszámig. A megadott átlagértékek tapasztalati értékek, sok egészséges „átlagember” teszt eredményéből származnak. Ezért eleve csak közelítő értékek.

A 11 szükséglet szerinti értékelés pontszámai megadnak egy egyfajta személyiségprofil, melyet ábrázolni is lehet grafikonon, átlagértékekkel együtt; így látható, miben térnek el sok más ember átlagától.

Ezen túlmenően azonban kiszámíthatók ún. „másodlagos” vagy származtatott szükségletek is. Ehhez az addigi faktorok pontszámaira lesz szükség.

Másodlagos faktorok:

1. Az önigazolás szükséglete
2. Racionális dominancia
3. Agresszív nonkonformizmus
4. Passzív dependencia
5. Szociabilitás

A TESZTEK ÉRTÉKELÉSE, ELEMZÉSE

1. Teljesítmény-szükséglet

Az a belső motiváció, hogy valamit létrehozzunk, alkossunk, teremtsünk, versenyben győzedelmeskedjünk, sikert arassunk, magunknak és másoknak megmutassuk és bizonyítsuk képességeinket. Másként értelmezve: az adott céllal kapcsolatos kiváló színvonaléérésért folytatott versengés.

Az átlagérték nőknél: 5–10 közé esik.

	<i>I. ÉVES</i>	<i>II. ÉVES</i>	<i>III. ÉVES</i>	<i>IV. ÉVES</i>	<i>MINTAÁTLAG</i>
<i>ÁTLAG</i>	11,75	9,625	10,125	10,375	10,5
<i>SZÓRÓDÁS</i>	9–15	3–15	8–15	7–12	

Jellemző az átlag feletti értékek túlsúlya. Általában elmondható, hogy hallgatóim megragadnak minden eszközt, hogy képességeiket felmutassák, a produktivitás nagy érték számukra. Véleményem szerint a nagyobb vállalkozó kedv, a kihívások iránti törekvés pozitívan befolyásolja személyiségüket. Érdeklenség, hogy az I. évesek még hatalmas teljesítmény-motivációval rendelkeznek. Azonban a teljesítmény-motiváció jelenthet félelmet a kudarctól, szorongást is.

A II. évesek alacsonyabb értéke jelezheti azt is, hogy kevésbé kitartóak, nem akarnak mindenáron bizonyítani.

2. Affiliációs szükséglet

Lényege a valahová tartozás, a közösségi tagság, a barátságosság, az emberi kapcsolatok: rokonok, barátok, társak iránti igényben fejeződik ki.

Átlagértéke nőknél: 8–13 között van és koraal nem változik.

	<i>I. ÉVES</i>	<i>II. ÉVES</i>	<i>III. ÉVES</i>	<i>IV. ÉVES</i>	<i>MINTAÁTLAG</i>
<i>ÁTLAG</i>	11,5	10,5	9,5	10,875	10,6
<i>SZÓRÓDÁS</i>	8-13	7-15	5-15	9-13	

A vizsgálati eredmény az emberekhez, barátokhoz, rokonokhoz átlagos mértékben kötődő társaságot jelez. Közösségi emberek, akik figyelmet fordítanak a körülöttük lévőkre, és

megfelelő empátiával rendelkeznek. Még hangsúlyt kapnak náluk az érzelmi szálak, az érzelmi kapcsolatok. Az I. évfolyamosok még jobban vonzódnak az együttléthez, csoportokhoz, társaságokhoz, hiszen ők most kerültek ki a szorosabb családi kötelékből és ismerkednek egy másfajta, újabb típusú kötelékkel. A III. évfolyamosok alacsonyabb értéke a csoporton belüli, közösségi normákkal kapcsolatos konfliktusokban nyilvánult meg a gyakorlati képzés során.

3. Agresszió-szükséglet

A közhiedelemmel ellentétben az agresszió nem „negatív” vonás, hiszen a fennmaradás, a túlélés alig képzelhető el nélküle.

Átlagértéke nőknél: 3–7 pont közé esik. Az életkorral csökken.

	I. ÉVES	II. ÉVES	III. ÉVES	IV. ÉVES	MINTAÁTLAG
ÁTLAG	7,375	8,5	8,5	6,75	7,8
SZÓRÓDÁS	4–13	2–15	4–15	2–12	

Megdöbentő értékeket tapasztaltam és hatalmas szóródást (2 ponttól 15 pontig). A 10-et meghaladó pontszámok esetén az ellenállás erőszakos letörése, az indulat, a düh, a közvetlen akaratervényesítés igénye a személyiség meghatározója. Ez a pedagóguspályán nem szerencsés (a gyerekek szemszögéből nézve ill. a kollegális viszonyokat tekintve)! Azonban véleményem szerint a magas értékek nem jeleznek „bajt”, csupán olyan tulajdonságot, amelyet motorként hasznosan gyümölcsöztethetnek az élet nagyon sok területén.

A nagyon alacsony pontszámok (pl. 2–4) türelmes, békés, szelíd embert mutatnak, aki inkább enged, lemond céljairól, feladja véleményét, mintsem értük másokkal vitatkozzon, megharcoljon. A IV. évfolyamos hallgatók viszonylag alacsony értéke jól példázza, hogy ők már rendelkeznek olyan fogásokkal, amelyek agressziójuk „elfojtását” eredményezik. Talán mentorként én is hozzájárultam az effajta eszköztár bővítéséhez.

4. Védekezés-szükséglet

Ez a motiváció az önvédelmet jelenti fizikailag is, de inkább átvitt értelemben az önérzet, az önbecsülés, a magunkról kialakított kép és a magunk pozitív megítélésének védelmét.

Átlagértéke nőknél: 5–10 pont, korral alig változik.

	I. ÉVES	II. ÉVES	III. ÉVES	IV. ÉVES	MINTAÁTLAG
ÁTLAG	7,375	8,375	8,75	8	8,125
SZÓRÓDÁS	3–12	0–15	5–11	4–15	

Átlagosak az értékek, tehát a vizsgált csoport tagjai nem túl érzékenyek, „sündisznó”-állásúak. Nem kerülük különösképp a kudarcot, nem hártják el a kritikát. Szilárd önbizalommal rendelkeznek. A mutatók reálisak, mert az óramegbeszéléseken, elemzéseken a II.–IV. évfolyamosoknál ezt tapasztaltam. Az I. évfolyamosok még most kezdik „kirakosgatni” az önmagukról kialakított képet, és még kevesebb alkalommal kerültek olyan helyzetbe, melyben esetleg önbecsülésüket megsértették.

5. Lelkiismeret-igény

Valójában inkább büntudatfaktorról szokás beszélni. Ez az a szükséglet, hogy tudjuk magunkról: erkölcsileg helyesen, igazságosan cselekszünk – ha pedig ezt megszegtük, igényeljük a bűnhődést, a penitenciát, majd a gyónást és a feloldozást.

Az átlagérték nőknél 5–10 között mozog, idősebb korban emelkedik.

	I. ÉVES	II. ÉVES	III. ÉVES	IV. ÉVES	MINTAÁTLAG
ÁTLAG	9,5	8,5	8,25	8,375	8,6
SZÓRÓDÁS	8–12	4–13	4–11	3–12	

Nagy a szóródás a kapott értékek között. A magas pontszám (11–13) nagyon lelkiismeretes, az igazsággal, becsülettel, hűséggel, erkölccsel sokat törődő, talán aggályosan is mérlegelő, ítélkezésre hajlamos emberre jellemző. Az alacsony pontszám (pl. 3–4) felületesebb, aggálytalanabb, kevésbé gátlásos személyiség jellemzője, aki inkább cselekszik, mint töpreng, és könnyen túlteszi magát kisebb-nagyobb botlásokon, a „játékszabályok” időnkénti megszegésén. A kapott eredményt igazolják a leadott dokumentumaik szélsőséges minősége, és megállapodásaink nem egységes betartása. Biztató az I. évesek mutatója, teljesen szinkronban van teljesítményszükségletükkel. Ellentmondásos azonban a IV. évfolyamosok értéke, ahol a magas teljesítményszükséglettel szemben alacsony lelkiismeret igény áll.

6. Dominanciaszükséglet

A dominancia-igény a mások feletti „hatalom”, mások irányításának, vezetésének késztetése. Végző soron ez a szükséglet vezérli az embert, hogy vezérré, elnökké vagy igazgatóvá váljon különféle területeken. Mindenki van, csupán a mértéke különböző.

Átlagértéke nőknél 4 és 9 között van.

	I. ÉVES	II. ÉVES	III. ÉVES	IV. ÉVES	MINTAÁTLAG
ÁTLAG	9,75	9,375	7,25	7,875	8,56
SZÓRÓDÁS	1–15	0–13	0–14	6–11	

Hihetetlen eredmény született a szóródásokat tekintve (0–15).

Az átlagosnál magasabb értékek (10–15) azt mutatják, hogy a hallgatók „vezérszerepre” vágyó vagy törekvő emberek. Erős az igényük, hogy másokat maguk alá rendeljenek. A nagyon magas pontszám – jó adottság mellett – a sikeremberek jellemzője, természetesen rengeteg konfliktussal. Szakmai körökben való kiemelkedésre vágyást fedezhetünk fel az I. és II. éves hallgatóknál.

Szerintem ezen eredmények okai lehetnek a társadalmi változások, az emancipáció, a „szerepek” átalakulása. Érdekes, hogy a IV. évfolyamosok viszonylag homogén pontszámai azt mutatják, hogy a gyakorlatok során is rájöhettek, hogy a tekintélyelvű, autokratikus óravezetés, a gyerekekre való rátelepedés nem vezet pozitív eredményre. Másrészt a III. évesek értékeiből arra következtethetünk, hogy míg magas a teljesítmény-szükségletük („megmutatni mit tudunk”), addig a szakmai körökben való kiemelkedésre kevésbé vágnak. Ez újabb ellentmondás.

7. Exhibíciószükséglet

A mások előtti fellépés, magunk megmutatása, a figyelem magunkra vonzása, a „szereplési vágy” közismert tényezőjét jelenti ez a faktor. Mindenki van az a szükséglet, még ha sokan

tagadják, rejtegetni- vagy szégyellnivalónak gondolják is. A nőknél az átlag 5–10, korrallyal csökken.

	I. ÉVES	II. ÉVES	III. ÉVES	IV. ÉVES	MINTAÁTLAG
ÁTLAG	10,125	10,375	8,5	9,75	9,69
SZÓRÓDÁS	6–15	4–14	2–14	3–14	

A pedagóguspályához – véleményem szerint – magas pontszám kell, hiszen akit zavar a nyilvánosság, az emberek (gyerekek, társak, kollégák) figyelme, a „közönség”; az ezen a pályán sokat szorong. A kapott értékek jól példázzák ezt. A néhány alacsony pontszám (2–4) komolyságot, méltóságot, tartózkodást jelent. A magas értékek (11–15) kissé narcisztikus hajlamú emberekre utalnak. Legyünk őszinték, ez a „pedagógus társadalom” körében is megfigyelhető. A vizsgáltak dominanciaszükséglet értékei és exhibíció-szükségletei szinkronban vannak.

8. Autonómiászükséglet

Függetlenség, öntörvényűség, önállóság, saját akarat és saját belső irányítói szerinti cselekvés. Átlagértéke nőknél 5 és 10 pont közé esik.

	I. ÉVES	II. ÉVES	III. ÉVES	IV. ÉVES	MINTAÁTLAG
ÁTLAG	9,125	8,375	8	6,125	7,9
SZÓRÓDÁS	6–12	5–12	5–11	2–8	

A kapott eredmények egyrészt azt mutatják, hogy nem igénylik túlságosan a másoktól való függetlenséget. Életmódjukban, külsejükben, elveikben általában követik a közvéleményt vagy mások tanácsait, de többnyire azt teszik, amit jónak látnak, maguk döntenek. Nem viselik könnyen a függőséget, nem igazán „beosztott” típusú, „könnyen kezelhető” emberek. Ez az érték összhangban van az előbbi (exhibíció) szükséglettel.

A korrallyal csökkenő tendencia oka, hogy mások után már jobban igazodó, külső példákat követő emberek, akiket befolyásoltak a többségi döntések hatásai, a kompromisszumkészséget feltételező helyzetek. A gyakorlati képzés során rájöttek, hogy öntörvényűséggel nem lehet közösségben, majdan egy nevelőtestületben dolgozni.

9. Gondoskodásszükséglet

Egyik legismertebb formája az ún. „anyaöszön”: a kicsit, a gyengét védelmezni, táplálni, szeretni. Általánosabb késztetés ennél az a belső igény, hogy segítsünk a rászorulóknak, a bajbajutottnak, a betegnek, a gyengének. Alapvető késztetés ez a legősibb időkből, mert azok a közösségek maradtak fenn, ahol a tagok segítettek egymást a bajban. A pedagóguspályára való felkészülés szempontjából nézve a segítség, a gondoskodás a tanítói nevelőmunkájának alapvető eleme. Átlagértéke nőknél 9–14 között van, és a korrallyal még tovább nő.

	I. ÉVES	II. ÉVES	III. ÉVES	IV. ÉVES	MINTAÁTLAG
ÁTLAG	13,125	12,875	11,75	11,25	12,25
SZÓRÓDÁS	4–15	11–15	8–15	9–14	

A vizsgálati eredmények pont az ellentétét mutatják annak, amit a teszt szerkesztői állítanak, vagyis a hallgatóknál az életkorral csökkent az átlagérték! Ez elkeserítő olyan tekintetben, hogy ők lesznek a jövőbeni pedagógusok, családanyák!

Itt is nagy a különbség a vizsgálati alanyok között. A magas értékek (pl. 14–15) törődő, segítő szeretetet mutat, ami a pedagógus munkához elengedhetetlen lenne. Sajnos igen alacsony értékkel is találkoztam (pl. 4), ami hideg, közömbös, mások iránt kevés odaadást érző ember sajátja. Ez borzasztóan meglepett, hiszen a tanítási gyakorlat során e tulajdonság hátráltatni fogja ezeket a hallgatókat. Felvetődik bennem a kérdés: vajon mit kezdenek a gyámolításra szoruló, emocionális problémákkal küzdő tanulókkal?

10. Rendszükséglet

Közvetlen környezetünk rendje és a tisztaság mélyen belénk „programozott”, ősi, elemi szükséglet. Jelentése ezen túl kiterjed az ismeretek, emlékek rendjére, azok egységes egészbe foglalásának igényére is. Sőt, ebből ered a megismerés egyik fő hajtóereje, törekvésünk a „világ rendjének” megértésére. A pedagóguspálya követelményei szempontjából ide tartozik: a munkarend betartása, a környezeti rend (pl. osztálytermi), a munkaeszközök rendben tartása.

Az átlagérték nőknél 8–12 pont közötti.

	<i>I. ÉVES</i>	<i>II. ÉVES</i>	<i>III. ÉVES</i>	<i>IV. ÉVES</i>	<i>MINTAÁTLAG</i>
<i>ÁTLAG</i>	7,625	7,875	8,125	7	7,66
<i>SZÓRÓDÁS</i>	1-12	2-12	3-12	2-10	

Kirívó, szélsőséges magas érték alig jelentkezett, tehát nem jellemző hallgatóimra a „mánia”, a „kényszeresség”. Normál értéken belüli magas pontszámok egyébként az értelmes, racionális, igényes emberek jellemzője. Ugyanezt tapasztaltam ezen tanítójelöltek írásos munkájában, tervezeteiben, óravázlataiban, a szemléltető eszközök és feladatlapok összeállításánál, igényes kivitelezésükkor.

Sajnos az alacsony pontszámok (1–7) könnyed, felszínes, szétszórt, igénytelen vagy éppen a sokfelé érdeklődő, inkább a pillanatnak élő embereket jellemzi. A mérési eredményeknek véleményem szerint kétféle oka lehet: egyrészt a mai társadalomban a szülők „gyámolító, felmentő” szerepe érződik („Te csak tanulj, majd én megcsinálom helyetted mindent”), másrészt annyiféle hatás éri a hallgatókat, hogy igazán nem is tudnak eligazodni és elmélyedni a fontosabb dolgokban. A IV. évesek alacsony értéke meglepett, hiszen csoportos és egyéni tanítási gyakorlatuk során nem tapasztaltam igénytelenséget, szétszórtságot. Általában elmondható, hogy hallgatóim az általam mintaként nyújtott „rendet, rendszert”, „szokásrendet” próbálják követni.

11. Segélykérési szükséglet

Ez a motiváció azt jelenti, hogy bajban igényeljük mások, a többiek segítségét, törődését, együttérzését és a rokonszenvet.

Az átlagérték nőknél 5–12 pont között van, korrallal alig változik.

	<i>I. ÉVES</i>	<i>II. ÉVES</i>	<i>III. ÉVES</i>	<i>IV. ÉVES</i>	<i>MINTAÁTLAG</i>
<i>ÁTLAG</i>	10,25	10,75	9,25	10,125	10,1
<i>SZÓRÓDÁS</i>	5-14	5-14	5-13	8-12	

A magas pontszám (13–14) fokozottan másokra támaszkodó, másokba kapaszkodó, másokat készséggel segítségül hívó embert jelez, aki erősebb lesz, ha mellette állnak. Azonban a mintaátlag egészséges mértékű. Ennek örülök, hiszen több éve ismertetem meg hallgatóimat a kooperatív tanulásszervezéssel, melynek egyik alapelve: az építő egymásrataltság, vagyis szabad segítséget kérni egymástól, abból is tanulhatunk, és közben szociális és kommunikációs kultúránk is fejlődik.

Alacsony értékeket nem tapasztaltam, ami azt jelenti, hogy nem szoronganak, nem félrehúzódnó emberekkel dolgozom. A nagyon magas segélykérési igény jelezne csak mások zaklatását, nyaggatását, a nehézségek eltűzését.

A TESZT PONTJAINAK ÖSSZESÍTETT TÁBLÁZATA

	TEL	AFL	AGR	VÉD	LKI	DOM	EXH	AUT	GND	RND	SGK
I. ÉVESEK	11,75	11,5	7,375	7,375	9,5	9,75	10,125	9,125	13,125	7,625	10,25
II. ÉVESEK	9,625	10,5	8,5	8,375	8,5	9,375	10,375	8,375	12,875	7,875	10,75
III. ÉVESEK	10,125	9,5	8,5	8,75	8,25	7,25	8,5	8	11,75	8,125	9,25
IV. ÉVESEK	10,375	10,875	6,75	8	8,375	7,875	9,75	6,125	11,25	7	10,125
MINTAÁTLAG	10,5	10,6	7,8	8,125	8,66	8,56	9,69	7,9	12,25	7,66	10,1
„NŐI STANDARD”	5-10	8-13	3-7	5-10	5-10	4-9	5-10	5-10	9-14	8-12	5-12

MÁSODLAGOS FAKTOROK

A/ Az önigazolás szükséglete

Ez a késztetés úgynevezett „neurotikus” jellegű, rendszerint kudarcok, csalódások, frusztrációk sorozatában emelkedik az értéke az átlag fölé. Az átlag: 120-165.

Kiszámítása: $\text{ÖNIG} = 6X \text{ TEL} + 5X \text{ VÉD} + 5X \text{ LKI} + 4X \text{ AGR}$

	I. ÉVES	II. ÉVES	III. ÉVES	IV. ÉVES	MINTAÁTLAG
CSOPORTÁTLAG	184	174	180	171	177

A magas értékek a védekezés és támadás keverékét jelentik: az értékeink védelmét a valódi vagy vélt támadásokkal szemben. Igazunk bizonyítását azokkal szemben, akik kétségbe vonják; önbizalmunk „kapaszkodását” érvekbe, tényekbe és helyzetekbe. Sajnos azt tapasztaltam, hogy hallgatóim nem kiegyensúlyozottak, állandóan készenlétben állnak egy „támadás” ellen. Korunk neurotikus társadalmának mikrotagjai ők. Hatalmas veszélyeket jelent ez a jövő nemzedékének!

B/ Racionális dominancia

Jelentése: mások fölébe kerülni, másokat legyőzni tárgyias, objektív eszközökkel, érvekkel, erővel az „élet versenyében”. Érvényesülési, feljutási, győzedelmeskedési igény, melynek átlagértékei nőknél 5 és 40 közé esik. A korról jelentősen csökken.

Kiszámítása: $\text{RDOM} = 7X \text{ DOM} + 7X \text{ EXH} - 5X \text{ VÉD} - 4X \text{ LKI}$

	I. ÉVES	II. ÉVES	III. ÉVES	IV. ÉVES	MINTAÁTLAG
CSOPORTÁTLAG	64	62	33,5	50	52

A magas értékek (pl. 62, 64) mutatják a versengési és érvényesülési vágyat, törekvést mások legyőzésére, akár kíméletlen vagy erkölcsileg vitatható eszközökkel is. Gyakran más emberi értékek: a törődés, a szeretet, az empátia, az igazságosság rovására is. A harciasság a fiatalság jellemzője, az életkorral, a mindennapok tapasztalataival, akár „pofonjaival” azonban remélhetőleg csökkenni fog. Érdekes a III. évfolyamosok lényegesen alacsonyabb értéke, amely azt mutatja, hogy őket az életben már több „pofon” ért.

C/ Agesszív nonkonformizmus

Jelentése: szembe fordulás a társadalmi hagyományokkal, szokásokkal, bevett értékrenddel. Az egyéni szándékok, akarat, saját „játékszabály” érvényesítése az életben, ha kell, erőszakkal is. Az átlag nőknél 10–23 között van.

Kiszámítása: $ANK=5X AUT - 5X RND + 4X AGR$

	I. ÉVES	II. ÉVES	III. ÉVES	IV. ÉVES	MINTAÁTLAG
CSOPORTÁTLAG	37	36,5	33,4	22,6	32,3

Az I–III. évfolyamon a magas értékek a független akarat mindenáron való, akár erőszakos érvényesítését is mutatja másokkal, a társadalmi szokásokkal, a hagyományokkal szemben. Ez negatívan hat egy intézményes szabályrendszer – mint pl. az iskolai rend – állandóságára. Az iskolai, osztálytermi hagyományokat nem lehet a hallgatóknak kényük-kedvük szerint felrúgni, arra építeni kell, de újabbakat teremteni közösen, demokratikus módon lehet. Mindezek ellenére az agresszív nonkonformizmus sokszor a fejlődés, a haladás, az újítás elengedhetetlen motorja, és erre bizonyos mértékben az alternatív módszerekkel, stratégiákkal biztatjuk is tanítójelölteinket.

D/ Passzív dependencia

	I. ÉVES	II. ÉVES	III. ÉVES	IV. ÉVES	MINTAÁTLAG
CSOPORTÁTLAG	141	142	129	139	137,75

Biztonságra törekvés, másokra hagyatkozás, a fontos döntések másokra hagyása, függőség vállalása a biztonság kedvéért, a felelősség nyomasztó súlya elől más valaki mögé rejtőzés – ez ennek a szükségletnek a tartalma, amely minden emberben megtalálható. Átlagértéke nőknél: 100–140 között. Kiszámítása: $PDEP = 6X SK + 5X AFL + 3X VÉD$

A szélsőséges átlagértékek (129–142) az előzőhöz képest az ember ellentmondásos voltának és a hallgatók sokszínűségének bizonyítéka. Az átlagnál magasabb értékek (pl. 141, 142) jellemzik a másokba kapaszkodó, mások mellett biztonságot kereső, a döntések elől kibújni igyekvő embereket, akik ezért cserében készek önállóságukat feladni, készek örömmel alkalmazkodni. A középértékek (pl. 129) azt jelzik, hogy egyensúlyban van a biztonság, a gondoskodás igénye és az önállóság, a teljesítmény, a saját személyiség érvényre juttatásának igényével.

E/ Szociabilitás

Ez a pszichológiában alapfogalomnak számító tényező ebben a tesztben is hasonló értelmű: a társas lét, a másokhoz tartozás, a közös tevékenység és a másokhoz való érzelmi kötődés, amely toleranciával, meleg érzésekkel párosul.

A nőknél 55 és 90 között mozognak az átlagértékek.

Kiszámítása: $SZOC = 5X GND + 3X AFL - 3X AGR$

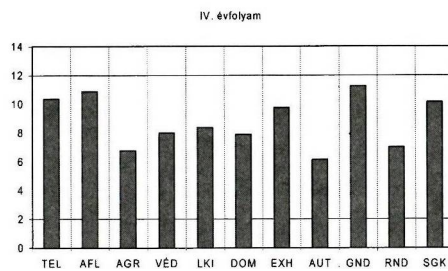
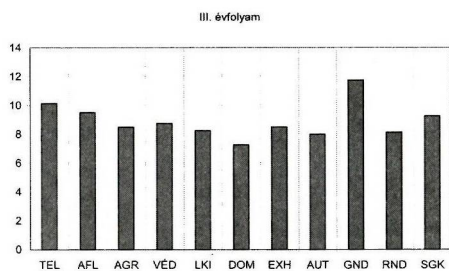
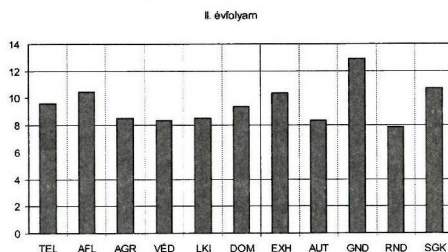
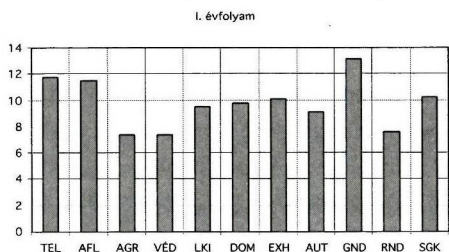
	I. ÉVES	II. ÉVES	III. ÉVES	IV. ÉVES	MINTAÁTLAG
CSOPORTÁTLAG	78	70	62	68,5	69,6

Az általam tapasztalt értékek átlagosak. Átlag alatti, nagyon alacsony pontszámok a magányra hajló, zárkózottabb, az emberi kapcsolatok helyett inkább a tényekkel, tárgyakkal, elvont gondolatokkal törődő, „introvertált” személyiségeket jeleznek.

A fenti pontszámok társas hajlamú, más emberekhez és közösséghez vonzódó, mások között nyitott, oldott, barátságos módon érző és cselekvő emberekre utalnak, akiknek a magas szintű szociabilitásra ennél a pályánál maximálisan szükségük van.

CSOPORTPROFILOK

Az elvégzett vizsgálat eredményeit érdemes diagramon is tanulmányozni. Sokkal szemléletesebbek, látványosabbak az évfolyamok közötti különbségek.

AZ EGYES ÉVFOLYAMOK JELLEMZŐI

1. Jelenlegi másodévesek

- Erős becsvágygal rendelkeznek, ambiciózusak
- Önmaguk elé nehezen elérhető célt is állítanak, csak hogy bizonyítsák képességeiket
- A barátok iránti hűség, állhatatosság rendkívül fontos számukra
- Ugyanakkor a teljes hűség, odaadás megkövetelése is jellemző rájuk
- Könnyen dühbe gurulnak, nehezen uralkodnak indulataikon
- Törekednek a kritika kivédésére
- Amikor kritizálják őket, nem képesek higgadtak, nyugodtak maradni
- Ok nélkül is lelkiismeret-furdalást éreznek
- Gyakran van büntudatuk

- Másoknál szigorúbban ítélik meg, mi helyes, mi helytelen
- Vitákban saját véleményük kifejtése nem okoz gondot
- Nem engedik át másoknak a kezdeményezést
- Ha vezetők lennének, nem esne nehezükre rendet, fegyelmet tartani
- Gyakran kerülnek a társaság középpontjába
- Szeretnek úgy beszélni, hogy mások ötletesnek, szellemesnek tartsák őket
- Szívesen mókáznak, bolondoznak, bohóckodnak
- Fontos számukra a függetlenség, szívesen járják a maguk útját
- Könnyen dacossá, makacssá válnak, ha mások próbálják irányítani őket
- Gyakran kedvet éreznek ahhoz, hogy olyat tegyenek, ami ellenkezik a szokásokkal
- Hivatásul választanák a gyerekekkel való foglalkozást
- Készek lennének holmijukat is kölcsönadni olyanoknak akiknek szüksége van rá
- Vigyáznak arra, hogy soha meg ne sértsék a gyengébbek érzéseit
- Idegen tőlük a precizitást, aprólékosságot igénylő elfoglaltság
- Szívesen dolgoznának kötetlen munkaidőben
- Nem szeretnének tervszerűen, váratlan változások nélkül, kiszámíthatóan élni
- Baj esetén igénylik mások részvételét, megértését
- Idegen helyen hamar elhagyatottnak, kiszolgáltatottnak érzik magukat

2. Jelenlegi harmadévesek

- Kell az önbizalmukhoz, hogy érezzék a sikert
- Olyan feladatokat is szívesen vállalnak, ami másoknak nehézséget okoz
- Barátaikkal, ismerőseikkel szívesen megosztják érzéseiket
- Örömet éreznek, ha el tudnak intézni valamit másnak
- Könnyen megharagszanak más emberekre
- Gyakran kikelnek magukból mérgükben
- Bizonyos dolgokat kerülnek, mert félnek attól, hogy kudarcot vallanának
- Döntéseiket befolyásolja az a gondolat, hogy mások megkritizálhatják
- Sokat töprengenek tetteik helyességén
- Ugyanakkor szeretnének néha kevésbé lelkiismeretesek lenni
- Nem térnek ki az irányító pozíció elől
- Gyakrabban befolyásolnak másokat, mint mások őket
- Baráti társaságban általában hangadók
- Sikertelenségnek tekintik, ha nem figyelnek fel rájuk
- Szeretnének olyan foglalkozást választani, ahol gyakran kell mások előtt nyilvánosan fellépni, beszélni, szerepelni
- Fontos számukra a kötetlenség, ugyanakkor szívesen vállalnak felelősséggel járó feladatokat
- Szeretik kertelés nélkül kimondani, amit gondolnak
- Készek lennének idejüket áldozni gyengébbek, fiatalabbak támogatására
- Gyakran tesznek szívességet ismerősüknek
- Örömet szerez számukra, ha segíteni tudnak a bajbajutott embereken
- Nem kedvelik azokat a helyzeteket, ahol szigorú szabályok szerint kell viselkedni

- Unalmasnak tartják, ha idejük pontosan be van osztva
- Igénylik a gyengédséget, a ragaszkodás jeleit másoktól
- Gyakran érzik, hogy környezetük nem törődik eléggé velük

3. Jelenlegi negyedévesek

- Fontos a siker számukra
- Magasra rakják magukkal és környezetükkel szemben a mércét
- Kedvelik a versengést, vetélkedést
- Barátaik nélkül nem tudnak megenni hosszú távon
- Ugyanakkor néha vágnak a magányra
- Sérelem esetén hangosan tiltakoznak
- Szembeszállnak a sajátjukkal ellenkező véleménnyel
- Nehezen viselik a kritikát
- Gyakran rágódnak a korábbi kínos szituációkon
- Próbálnak mentséget, magyarázatot keresni
- Általában képesek tárgyilagosak maradni
- Tartózkodnak bizonyos dolgoktól, mert nem biztos, hogy igazságosan vagy jól cselekednének
- Alkalmasnak tartják magukat vezető állás betöltésére
- Vitákban saját véleményüket könnyen kifejtik, jogaikat nem esik nehezükre megvédeni
- Próbálnak úgy élni, hogy túlságosan ne keltsenek feltűnést
- Kevésbé cselekszenek, mondanak olyat, ami meglepi, megdöbbeníti az embereket
- Könnyebben dolgoznak egyedül, mint másokkal együtt
- Vágyat éreznek arra, hogy szabad, független emberként teljesen új életet kezdjenek
- Szívesen nevelnek, gondoznak állatokat
- Mindig készek időt és fáradságot áldozni másokért
- Zavarja őket, ha olyanokat bántanak, akik nem tudnak védekezni
- Kevésbé szeretik a pontosságot, tervszerűséget igénylő elfoglaltságokat
- A szabályok szerinti viselkedés ellen gyakran fellázadnak
- Kedvükre van, ha idősebb társ segít rajtuk és gondoskodik róluk
- Kudarcok után szükségük van biztatásra, bátorításra

4. Tavalyi végzősök

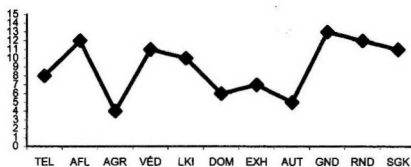
- Kedvelik a nagy erőfeszítést igénylő dolgokat
- Szívesen lennének kiemelkedő személyiségek
- Olyan csoporthoz tartozást érzik fontosnak, melyben a fő érték a tagok egymás iránti szívélyes, baráti érzése
- Nehéz felingerelni, felbosszantani őket
- Próbálják érzéseiket leplezni
- Ha bántják őket, kevésbé vágnak vissza
- Önérzetük, önbecsülésük függ attól, hogy mások mennyire becsülik őket
- Vigyáznak arra, hogy viselkedésüket ne kifogásolhassák
- Felelősségteljesek, kötelességtudóbbak

- Az igazságosság kedvéért le tudnak mondani elveikről, érdekeikről
- Új emberekkel ismerkedve általában ők vezetik a beszélgetést
- Képesek érdekeiket megvédeni
- Nem tudják rávenni őket döntéseik, elhatározásaik utólagos megmásítására
- Egyáltalán nem jönnek zavarba, ha észrevételeket tesznek rájuk
- Szeretik, ha felfigyelnek rájuk
- Szellemesnek és szórakoztatónak tartják magukat
- Szívesen követik idősebb, tapasztaltabb emberek tanácsait
- Könnyen és jól kijönnének feletteseikkel
- Nehezebben dolgoznának egyedül, mint másokkal együtt
- Igyekeznek elkerülni azokat, akik majd segítséget, támogatást kérnének
- Kellemetlen számukra az a helyzet, amikor törődni, segíteni kellene másoknak
- Hanyagok abban, hogy maguk körül rendet, tisztaságot tartsanak
- Unalmasnak tartják azt a munkát, amit előre, minden részletében meg kell tervezni, szervezni
- Nehezükre esik idejüket jól beosztani
- Szívesen beszélnek barátaiknak nehézségeikről, kudarcaikról
- Ugyanakkor nem szeretik, ha sajnálják őket

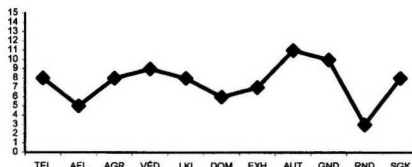
SZEMÉLYISÉGPROFILOK

A csoportátlagok mögött heterogén személyiségek húzódnak meg. Legszélsőségesebb eredményeket a III. évesek produkáltak, ezért az ő személyiségprofiljukat választottam az ábrázoláshoz.

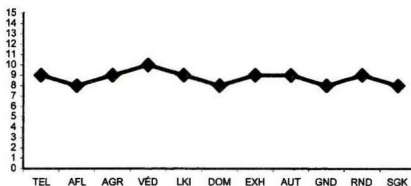
1. Hallgató

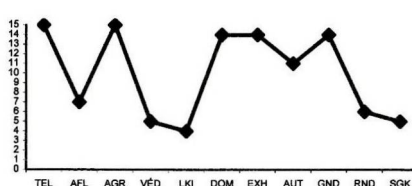
2. Hallgató

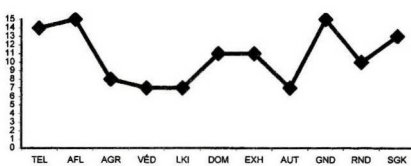
3. Hallgató

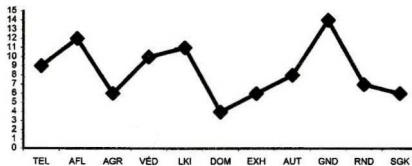
4. Hallgató

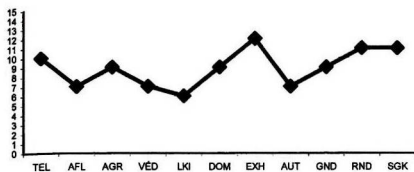
5. Hallgató

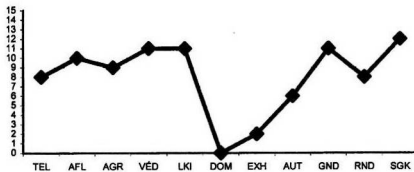
6. Hallgató

7. Hallgató

8. Hallgató

A eltérő személyiségprofilok jól tükrözik az ifjúkorról írt „elméleteket”, vagyis már vannak bizonyos felnőtt gondolkodásmódot tükröző tulajdonságaik, ugyanakkor még nyomokban „kamaszok” (szélsőséges értékek mutatják), illetve az is megállapítható az ábrákból, hogy mennyire mások még az azonos korosztályhoz tartozó emberek is. Minden ember más személyiség!

A pszichikum oldaláról nézve egyfelől még nagyon sok, a serdülőkorból áthozott probléma izgatja őket (pl. önállóság kivívása, de valamilyen mértékig még kötődés); másfelől előttük áll a szociális és személyi önmeghatározás, az önrendelkezés feladata, saját helyük megtalálása a felnőttek világában.

ÖSSZEZÉS

A vizsgálat alapján a következő jellemző vonásokat tapasztaltam:

- szilárd önbizalommal rendelkeznek
- közösségi emberek, akik figyelmet fordítanak környezetükre
- mernek segítséget kérni társaiktól
- mégis erős az igényük, hogy másokat irányítsanak
- megragadnak minden eszközt, hogy képességeiket megmutassák
- a velük született vehemencia, agresszió esetenként mások rovására megy
- sarkalatos pont: a lelkiismeretesség és a gondoskodás, amit nagy mértékben hazulról hozott, a családi nevelés determinál, melyet igazán csak hosszú idő alatt lehet pozitív irányban befolyásolni
- egészséges mértékű a vállalkozó kedvük
- ugyanakkor a saját belső iránytűjük szerinti cselekvési mutatójuk magas
- magas exhibíció-szükséglettel rendelkeznek
- állandó készenlétben állnak egy esetleges „támadással” szemben
- szociálisan érzékenyek

Mivel értelmes, komoly, felelősségteljes embereknek ismertem meg őket már a teszt elvégzése előtt is, remélem, tanulmányaik befejeztével, a nagybetűs életbe való kilépésükkor megállják helyüket, és tapasztalataik csak gazdagítani fogják amúgy is színes egyéniségüket. Tanulóim emlékkönyvébe szoktam írni a következő Vörösmarty idézetet, de azt hiszem, hallgatóim számára is javasolhatom:

„Szólj, gondolj, tégy jót,
s minden szó, gondolat és tett
tisztá tükröként fog
visszamosolyogni Rád!”

A szakirodalmak bőven kifejtik a pedagógus személyiségének értékmérőit, melyek közül az alábbiakban felsorolok – a teljesség igénye nélkül – néhányat. Szíves figyelmükbe ajánlom tanítójelöltjeim számára, hogy ezzel is összevethessék teszteredményeiket és formálják önismeretüket.

1. *Közösségi vonások*: nyitottság, segítőkészség, önzetlenség, felelősségvállalás, kudarcűrűs, udvariasság, figyelmesség
2. *Értékorientáció*: mi hasznos, szép, ízléses, kulturális szokások, hagyományok tisztelete
3. *Igényszint*: A, társadalmi igény (velünk szemben és sajátunk a társadalom iránt), és B, egyéni igény (önmagunkkal szemben: munkában, önbecsülésben, viselkedésben)
4. *Aktivitás*: egyéni törekvések, motiváltság, szereplésvágy
5. *Önállóság*: döntésben, felelősség tettünkért, ellenállni a destruktív hatásoknak
6. *Fegyelmezettség*: szabályok, normák megtartása, önfegyelem
7. *Kreativitás*: alkotóerő, széles körű érdeklődés, fogékonyság az új iránt, rugalmasság, kritikusság, jó humorérzék
8. *Emberismeret*: jó megfigyelőképesség, átlátóképesség, reális ítélkezés, empátia-készség, életpaszttal
9. *Reális önértékelés*: önismeret, reális énkép

Ezek a tulajdonságok megjelennek az egyetem képzési céljai között is a szakmai attitűdök és elsajátítandó kompetenciákon belül:

„A tanítói alapképzési szakon a hallgatók a szakmai attitűdök és magatartás terén rendelkezzenek:

- *Önismerettel, együttműködési készséggel, személyi felelősségérzettel, minőség tudattal, fejlett kommunikációs képességekkel;*
- *Társadalmi érzékenységgel, közösségi felelősségérzettel és feladatvállalással;*
- *A permanens művelődés igényével és képességével;*
- *Az egyetemes emberi és nemzeti értékekkel, az erkölcsi normák tiszteletével, az esztétikai értékek iránti fogékonysággal, környezettudatos magatartással;*
- *A fenntartható fejlődés igényelte felelősségérzettel;*
- *Egészséges életvitellel;*
- *Sikerorientáltsággal, ugyanakkor saját tevékenységük kritikus értékelésének képességével;*
- *A csoportban való munkavégzés, a kollegialitás és a hatékony munkaszervezés képességével;*
- *A másság elfogadásával, toleranciaképességgel...*”

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ATKINSON, R.L. és MTSAI: *Pszichológia*. SZÁZADVÉG, BP. 1994.
 BARTHA LAJOS: *Pszichológiai értelmező szótár*. AKADÉMIAI KIADÓ, BP. 1981.
 BÁNKI-FLAMM: *Agyteszt*. BIOGRÁF KIADÓ, 1996.
 COLE, M.-COLE, S. R.: *Fejlődéslelektan*, OSIRIS KIADÓ, BP. 1997.
 DELI ISTVÁN: *A gyakorlatvezetés pedagógiája*. CSVN TKF, KAPOSVÁR 1994.
 HARSÁNYI I.: *Az ifjúkor*. BP. 1979.
 KELEMEN LÁSZLÓ: *A pedagógiai pszichológia alapkérdései*. TANKÖNYVKIADÓ, BP. 1973.
 KISS T.: *Az életkorok pszichológiája*. GONDOLAT KIADÓ, BP. 1978.
 KON, I. SZ.: *Az ifjúkor pszichológiája*. TANKÖNYVKIADÓ, BP. 1979.
 KOZÉKI BÉLA: *Önállóság, önfegyelem, autonómia*. IN: *Pszichológia nevelőknek* c. sorozat. TANKÖNYVKIADÓ, BP. 1963.
 VIKÁR GY.: *Az ifjúkor válságai*. ANIMULA, BP. 1999.